

Brief van George Puchinger over het eerste deel van Cees Fasseurs
Wilhelmina-biografie, 5 april 1998

's-Gravenhage, 5 april 1998

Beste Hans,

Even wil ik je melden dat ik je gewaardeerde verjaarscadeau (o.a. op mijn verjaardag) in twee dagen achtereen heb uitgelezen.

Het boek van Fasseur over Wilhelmina is, zo niet altijd boeiend, dan toch een onderhoudend boek. Het belangrijkste is dat wij uit deze biografie te weten komen welke "verhalen" over Wilhelmina (volgens Fasseur) wáár zijn.

Al met al vind ik het boek ruim voldoende, dus zeker een 7 waard. Gezien de vele mensen die hij voorin bedankt, waaronder dubieuze would-be-autoriteiten als H.W. van den Doel, A.E. Kersten, E.H. Kossmann, Hans Krabbendam, H. Langeveld, M.E. Verburg en zelfs Jan Kuijk, welke laatste een geïnteresseerde in, maar geen kenner van onze geschiedenis is, hield ik mijn hart al vast, maar het is mij meegevallen.

Aan de skepsis en debunking heeft hij, hoewel onvoldoende, althans enige, zij het niet de nodige weerstand geboden.

Zo is het zeker geen grandioos standaardwerk geworden!

Maar wat heel belangrijk is: het boek biedt veel nieuws, vooral ook over het meest pikante onderwerp: het huwelijk van Wilhelmina.

Dit alles neemt niet weg dat op de constructie van deze biografie heel wat is aan te merken, wat niet te verwonderen is, want wáár aan enige Nederlandse universiteit zou Fasseur geleerd hebben hoe een biografie te schrijven?

Bij het beoordelen van een biografie moet men zich altijd afvragen: wat gaat nu werkelijk over de persoon en wat is vulwerk?

En in deze biografie is heel wat vulwerk!

Wat het vulwerk betreft is mijn voornaamste bezwaar dat er hele pagina's lang volgeschreven zijn over parlementaire geschiedenis i.p.v. dynastieke geschiedenis. Bovendien veel pagina's over staatsleer inzake het koningschap.

Fasseur mist de kwaliteit om goede beeldspraken en typeringen te scheppen, zoals met name Gerard Brom en Gerretson dit al schrijvende konden, waardoor zij allerlei situaties, en vooral persoonssituaties met één schot meester werden, en daardoor hun tekst kort konden houden.

Was die parlementaire geschiedenis en dat staatsrecht nu maar met vaart en visie geschreven, maar dat is niet zo! Sommige gebeurtenissen staan er zelfs twee keer in! Het optreden van Colijn als minister van oorlog wordt twee keer behandeld: op pag. 371 en nog eens op pag. 440-441. Over Colijn zegt hij nu eens veel goeds (pag. 371, 446, 448 en 568), dan weer veel kwaads (pag. 468, 519, 521, 547). Tot een synthese van deze "beoordelingen" komt Fasseur niet!

Een ongunstig element in deze biografie is dat deze te zeer is aangebouwd tegen de onlangs uitgegeven Dagboeken van W.H. de Beaufort, die blijk geven van een complex tegen Kuyper, zoals veel politici dat in zijn dagen hadden. Het sluit goed aan bij de negatieve kijk van Wilhelmina op Kuyper (pag. 345), maar over het feit dat het anti-revolutionaire volk, naast de liberale adel, tot de voornaamste steunpilaren behoorde van het Oranjehuis, geen woord!

Fasseur, die ook al "schermt" met het modewoord verzuiling (pag. 478) houdt er in zijn verhaal te weinig rekening mee dat ± 1872 de gehele Nederlandse geschiedenis bepaald wordt door vijf vrijwel tegelijk optredende emancipatiebewegingen: die van de rooms-katholieken, die van de gereformeerden, die van de arbeiders, die van de Joden en die van de vrouwen. Deze trokken voor een deel samen op, gingen voor een deel tegen elkaar in of negeerden elkaar.

Wilhelmina zag hier weinig van (zag te weinig in dat Kuyper een volksdeel vertegenwoordigde en aanvoerde!) en ook Fasseur heeft op deze vijf emancipatiebewegingen geen heldere kijk.

In de Proloog (pag. 17-38) begint het al met lange beschouwingen, die de ongeduldige lezer doen vragen wanneer het eigenlijke verhaal nu begint, want een biografie moet geen beschouwingen, maar een verhaal bieden!

Merkwaardigerwijze sluit dit eerste deel, dat tot slot de poging tot revolutie van 1918 behandelt, af met de behandeling van een college van Struycken uit 1909!

Op de pag. 54-56 komen ineens de Indische baten ter sprake, op pag. 449-473 wordt ineens een stuk koloniale geschiedenis ingevoegd, onder de vreemde titel Keizerin van Insulinde, vreemd, want onze koningin is nooit keizerin geweest, ook niet van Insulinde!

Een en ander wordt in dit boek nog bemoeilijkt door de slechte gewoonte die de historici de laatste jaren elkaar geleerd hebben (en van de journalisten overgenomen) om tussenkopjes te plaatsen, waardoor een vloeiend goed verhaal onmogelijk wordt.

Bovendien is de indeling soms vreemd.

Met hoofdstuk 1, Jeugd, zou men de jeugd van Wilhelmina verwachten, maar het hoofdstuk zet in met de tweede jeugd van koning Willem III: zijn huwelijksvoorbereidingen met Emma. Zijn foto op pag. 42 is overigens goed gekozen en geplaatst: vol zelfbewustzijn. Maar aanvang en voltrekking van het huwelijk van Willem III met Emma, dat had natuurlijk in de Proloog moeten staan, en niet beschouwingen over de gehele geschiedenis vanaf de Republiek!

Ook op bepaalde vermelde feiten valt wel wat af te dingen. Is het jaarlijks koninklijk bezoek aan Amsterdam al in de jaren dertig afgeschaft? (p. 69). In 1938 vierde Wilhelmina te A'dam nog haar regeringsjubileum, en in 1939 was er mobilisatie. Het jaarlijks koninklijk bezoek aan A'dam is m.i. eerst na de Tweede Wereldoorlog afgeschaft!

De titel Kind van Staat voor hoofdstuk 4 (pag. 85-100) doet vreemd aan en is ongelukkig gekozen. Het is verwarrend, want de enige belemmering waarom Wilhelmina het haar toekomstige ambt niet uitoefende, was haar leeftijd en niet de onwil der regentes.

Zelfs Fasseur maakt op pag. 135 een kapitale fout om van Kroningsfeesten te spreken in plaats van Inhuldigingsfeesten!

Waarom wordt op pag. 295 een hoofdstuk betiteld met Duitse snoeshanen wanneer een centraal dynastiek probleem wordt besproken: de opvolging voor het geval Wilhelmina kinderloos stierf?

Sidderde werkelijk heel Europa voor Wilhelm II?

Op p. 548 wordt gesuggereerd dat Drees achter Troelstra stond, maar hij zelf vertelde mij hoe hijzelf en bijna alle andere leiders van de S.D.A.P. hem zeiden: "Weet wel, wij doen niet mee!".

Was de Duitse ex-kroonprins met zijn vrouw op Wieringen (pag. 552)? Ik dacht juist van niet! Natuurlijk bezocht Wilhelmina de ex-keizer te Amerongen en Doorn niet! In deel II van mijn dissertatie gaf ik aan hoe moeilijk Nederland het had om hem te blijven herbergen ondanks het uitleveringsverzoek van de Geallieerden (II, pag. 140). Dit heeft m.i. niets met onmenselijkheid te maken, waarvan Fasseur haar op pag. 554 beschuldigt.

Op pag. 179 oordeelt Fasseur dat Cort van der Linden in haar leven "nog een belangrijke rol zou spelen", maar als ik wel heb gezocht, vermeldt Fasseur nergens welke rol hij speelde bij de onderhandelingen tussen de vorstenhuizen Oranje-Nassau en Mecklenburg i.v.m. het huwelijk.

Zo ware er meer te noemen dat critiek oproept, al zal dat noch door de journalisten gebeuren (die vanwege de actualiteit alleen maar haast maken met hun schrijverij en doorgaans geheel onkundig zijn) noch door de wetenschappelijke beoordelaars, van wie vrijwel niemand de schone kunst van de biografie heeft betracht, kent of kan beoordelen.

Men zou bijna denken dat de uitvoerige naamlijst van "bedankten" gepubliceerd is om de auteur te vrijwaren van in de ogen van het publiek gedegen critiek.

Want wie kan zo'n boek, uitgaande van eigen kennis van de bronnen, werkelijk beoordelen bij de al jaren durende oppervlakkige en daardoor slechte stand van het geschiedenis-onderwijs aan onze universiteiten?

Wij zullen hebben af te wachten.

Met dat al is het boek van Fasseur ondanks alles een rijk boek, niet om wat het onbeantwoord laat, en ondanks zijn gebrekkige "opbouw", maar om wat het biedt, al houdt de auteur er naïevelijk te weinig rekening mee dat heel wat brieven door Wilhelmina verscheurd zijn, en dat zijn inzage in de kon. archieven maar zeer beperkt is geweest. Daarom ziet men in dit boek het leven van Wilhelmina als door een rad van avontuur, maar: men ziet dan toch wat!

Dit alles is slechts een voorlopige indruk van het boek, maar dient om je te doen weten dat ik je verjaarsgeschenk met het nodige genoegen en met aandacht gelezen heb.

[...]

Je G.P.